

В.В. АКИМОВ, д.с/г.н., проф., ХНУВС, Харків

В.А. ФУРСА, к.е.н., доцент, ХНУВС, Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті розглянуті основні джерела негативних впливів на економічну безпеку підприємства та заходи боротьби з ними. Виявлені розповсюджені джерела впливу на економічну безпеку українських підприємств.

В статье рассмотрены основные источники отрицательных влияний на экономическую безопасность предприятия и заходы борьбы с ними. Выявленные распространенные источники влияния на экономическую безопасность украинских предприятий.

The article describes the main sources of adverse impacts on businesses and economic security measures to combat them. Negative and positive sources of influence on the economic security of Ukrainian enterprises.

Ключові слова: економічна безпека, загроза, корпоративні ресурси, фінансова та кадрова складова, прогнозування, загрози.

Вступ. За ринкових умов господарювання дуже важливого значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності.

Перехід до ринку в Україні зумовив великі зміни у сфері економічних відносин. Сучасний стан української економіки характеризується високим рівнем нестабільності. Глибокі та масштабні перетворення, які відбулися за останні 10 років, не тільки викликали суперечності, а і сформували нові загрози для вітчизняної економіки. Загрози економічній безпеці країни зумовлюють необхідність створення системи державного регулювання й контролю за нею. Заходи, що здійснюються останнім часом, зі створення системи державного регулювання економічної безпеки вже привели до певних результатів. Так, був прийнятий Закон України “Про основи національної безпеки в Україні”, затверджена Президентом України “Стратегія національної безпеки України”. Але, на жаль, поточні заходи мають фрагментарний характер і на сьогодні існує ряд проблем, які справляють стримувальний вплив на ефективність державного регулювання економічної безпеки.

Економічна безпека фірми (підприємства, організації) — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливос-

тей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

В процесі дослідження було з'ясовано, що деякі теоретичні аспекти економічної безпеки окреслили В. Щелкунов, О. Ареф'єва, В.Геєць, В.Губський, В. Пономарьов, О. Кірієнко, Т. Кузенко, Л. Абалкін, В. Тамбовцев, Є.Олейніков, А. Колосов, В. Шликов, О. Грунін, В. Сенчагов, Г. Козаченко, , М. Єрмошенко, В. Мунтіян, Г. Задорожний, А. Ляшенко.

Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. у монографії «Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення» [2], проблему економічної безпеки підприємства пропонували вирішувати виходячи з передумови, що ступінь надійності всієї системи збереження інформації визначається рівнем безпеки найслабкішої її ланки, якою вважається персонал організації.

Пономарьов В.П. у дисертації «Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства» розробив концепцію формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, що передбачає, як основу механізму, систему пріоритетних інтересів підприємства, враховує вимоги до системи управління підприємством і основні задачі, розв'язувані із метою забезпечення його економічної безпеки.

Кузенко Т.Б. у монографії розглядає поняття «економічна безпека підприємства» як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної ним місії.

В своїй науковій роботі Бондаренко О.М «Оцінка економічної безпеки авіакомпаній» розробила модель на базі системи показників економічної безпеки авіакомпаній, яка дозволяє обґрунтувати прийняття управлінського рішення по підвищенню рівня безпечного функціонування авіапідприємств.

В свою чергу, Висоцька М.П. у своїй дисертації «Стратегія формування кадрової політики авіапідприємств України» запропонувала стратегію формування кадрової політики підприємства на основі прогнозної кадрової сукупності і відповідно до загальної економічної стратегії розвитку, для реалізації якої розроблено комплексний методичний підхід до визначення

перспективної потреби в підготовці і перепідготовці фахівців за рівнями кваліфікації.

Цільова настанова полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробці пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання економічної безпеки в Україні. Відповідно до мети в статті поставлені такі завдання:

- уточнити сутність економічної безпеки держави;
- визначити особливості державного регулювання економічної безпеки в умовах ринкових перетворень;
- обґрунтувати систему показників економічної безпеки держави;
- провести оцінку забезпечення економічної безпеки в Україні;
- розробити організаційну систему моніторингу економічної безпеки;
- запропонувати систему заходів державного регулювання забезпечення економічної безпеки;
- удосконалити механізм забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні.

Методологія. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств організацій-конкурентів);

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, формажорні обставини тощо).

Головна мета економічної безпеки підприємства – гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування на сьогоднішній день і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає заходи, які здійснюються послідовно або одночасно:

1) формування необхідних корпоративних ресурсів;

2) загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;

3) стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

4) загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;

5) тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

6) оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

7) здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;

8) загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Основними напрямками організації економічної безпеки підприємства за окремими функціональними складовими є:

1) Фінансова складова, яка вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є “двигуном” будь-якої економічної системи.

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу:

- фінансова звітність і результати роботи підприємства — платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку;

- конкурентний стан підприємства на ринку — частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту; ринок цінних паперів підприємство — оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг.

Важливою передумовою охорони фінансової складової економічної безпеки є планування (включаючи й бюджетне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

2) Інтелектуальна й кадрова складова - належний рівень економічної безпеки у великій мірі залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму.

Охорона інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки охоплює взаємозв'язані і водночас самостійні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання.

На першій стадії процесу охорони цієї складової економічної безпеки здійснюється оцінка загроз негативних дій і можливої шкоди від таких дій.

3-поміж основних негативних впливів на економічну безпеку підприємства виокремлюють недостатню кваліфікацію працівників структурних підрозділів, їхнє небажання або нездатність приносити максимальну користь своїй фірмі. Це може бути зумовлене низьким рівнем управління персоналом, браком коштів на оплату праці окремих категорій персоналу підприємства чи нераціональним їх витрачанням.

Процес планування та управління персоналом, спрямований на охорону належного рівня економічної безпеки, має охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, волю до творчості, забезпечення соціальними благами.

3) Техніко-технологічна складова - процес охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки, як правило, передбачає здійснення кількох, послідовних етапів.

Перший етап охоплює аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції, аналогічного профілю даного підприємства чи організації проєктувальника.

Другий етап — аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів поліпшення використовуваних технологій.

На третьому етапі здійснюється:

- а) аналіз товарних ринків за профілем продукції, що виготовляється підприємством, та ринків товарів-замінників;
- б) оцінка перспектив розвитку ринків продукції підприємства;
- в) прогнозування можливої специфіки необхідних технологічних процесів для випуску конкурентноспроможних товарів.

Четвертий етап присвячується переважно розробці технологічної стратегії розвитку підприємства.

На п'ятому етапі оперативно реалізуються плани технологічного розвитку підприємства в процесі здійснення ним виробничого господарської діяльності.

Шостий етап є завершальним, на якому аналізуються результати практичної реалізації заходів щодо охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки на підставі спеціальної карти розрахунків ефективності таких заходів.

Результати дослідження. Для українських підприємств самими значимими проблемами сучасного етапу реформ є: відсутність засобів на технічне переоснащення; неритмічність роботи; відсутність контрактів, замовлення; безробіття; велика дебіторська заборгованість. Можна запропонувати наступні кроки для зміцнення економічної безпеки українських підприємств: у рамках технологічної безпеки - закриття низькорентабельних і збиткових підприємств; зміна системи оплати праці наукових кадрів; створення нових організаційно-виробничих структур; використання лізингу; активна участь у міжнародних виставках, семінарах; у рамках ресурсної безпеки - удосконалювання системи розрахунків; підвищення продуктивності праці; у рамках фінансової безпеки - застосування принципу дотримання критичних термінів кредитування; створення інформаційного центру, щоб постійно мати зведення про борги підприємства і перекрити канали витоку інформації: створення в структурі інформаційного центру спеціальної групи фінансових робітників, що перевіряла б податкові та інші обов'язкові платежі для виявлення можливої переплати; використання нових форм партнерських зв'язків; у рамках соціальної безпеки - наближення рівня оплати праці до показників розвитих країн, притягнення робітників до управлінських функцій; підвищення кваліфікації робітників; зацікавленість адміністрації підприємства в працевлаштуванні безробітних; розвиток соціальної інфраструктури підприємства; підвищення матеріальної відповідальності робітників за результати своєї праці.

Висновок. У сучасних умовах складовою частиною комплексу мір повинна стати програма конкретних дій, спрямованих на створення надійної економічної безпеки підприємства.

Список літератури: 1. *Кириченко О.А.* Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб.- 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання-Прес, 2010. - 384 с. 2. *Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М.* Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 280с. 3. *Д. Ковалев, Т. Сухорукова* - Экономическая безопасность предприятия // Экономика Украины, 2008г, №15.- с. 48-52. 4. *Т. Сухорукова* - Проблема экономической безопасности предприятия // Бизнес-информ, 2008г., №29.- с. 43-46. 5. *Швець Н.* Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або Як перемогти зловживання персоналу// Персонал - 2009.- №5. 6. *Економіка підприємства: Підручник/ За заг. Ред. С. Ф. Покропивного,* - Вид. 2-е, перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 528с.

Надійшло до редколегії 04.01.2012